

บทคัดย่อ

งานการศึกษากระบวนการจัดการขยะจากครัวเรือนแบบพึ่งตนเองของชุมชนตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นโดยเฉพาะ องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. การศึกษา เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ โดยได้ศึกษาในทุกหมู่บ้าน จำนวน 10 หมู่บ้านของตำบลน้ำพาง ซึ่งผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

ขยะจากครัวเรือนที่พบในชุมชนชนบทจัดแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 2 กลุ่มคือ ขยะที่ไม่สามารถย่อยสลายหรือย่อยสลายได้ลำบากและ ขยะที่ย่อยสลายได้เองในธรรมชาติ ซึ่งพบว่า ขยะที่ย่อยสลายได้ลำบาก มีแนวโน้มพบเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะขยะประเภทพลาสติก เช่น ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก ขวดแก้วหรือเศษแก้วชนิดต่างๆ นอกจากนี้ขยะที่สามารถย่อยสลายได้เองในธรรมชาติ ยังถูกปิดกั้นไม่ให้สามารถย่อยสลายได้เนื่องจากถูกบรรจุอยู่ในถุงพลาสติกก่อให้เกิดปัญหาในการกำจัดเพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มว่าถุงพลาสติกน่าจะขยะที่เป็นปัญหาสำคัญในอนาคต

ทั้งนี้ขยะหลายชนิดซึ่งส่วนใหญ่เป็นบรรจุภัณฑ์ได้กลายเป็นภาระด้านงบประมาณของท้องถิ่นระดับ อบต. ในการนำไปกำจัด ด้วยข้อจำกัดในงบประมาณ

งานการศึกษารุ่นนี้จึงได้เข้ามาสนับสนุนชุมชนจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่จะปรับกระบวนการจัดการขยะให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยจัดให้มีการสำรวจข้อมูลและศักยภาพชุมชน การจัดเวทีแสดงข้อคิดเห็นในการจัดการขยะนับตั้งแต่ระดับกลุ่มเล็กๆในระดับวงสนทนากลุ่มย่อย ไปสู่การจัดเวทีเสวนาในระดับหมู่บ้าน เวทีประชาคม เวทีประชาพิจารณ์ในระดับตำบล และนำสิ่งที่ได้กลับไปสู่การปฏิบัติจริง

การศึกษากระบวนการจัดการขยะจากครัวเรือนของชุมชนในเขตตำบลน้ำพางเป็นการดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมถึง การลดปริมาณขยะ, การใช้ประโยชน์จากขยะและการกำจัดขยะโดยมุ่งเน้นกระบวนการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งการดำเนินงานได้ดำเนินการดังนี้

1 การกระตุ้นชุมชนให้เห็นคุณค่าของขยะด้วยการร่วมกันประยุกต์ใช้ประโยชน์จากขยะด้วยการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุหรือเศษขยะในกลุ่ม

เยาวชนและกลุ่มแม่บ้าน พบว่าเศษวัสดุสามารถประยุกต์ใช้ได้หลากหลายขึ้นอยู่กับจินตนาการของผู้ประยุกต์ใช้และเห็นความสำคัญของขยะมากขึ้น

2 การศึกษาดูงานวิธีการกำจัดขยะนอกพื้นที่พบว่ากรมุงกำจัดขยะแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับขยะได้

3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆในพื้นที่ทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล พบว่า ขยะจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับวิธีการที่คนในชุมชนต้องร่วมมืออย่างจริงจังนับตั้งแต่วิธีการลดปริมาณขยะเป็นต้นว่าครัวเรือนและชุมชนต้องร่วมกันใช้วัสดุในท้องถิ่นทดแทน โดยผ่านธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น การรู้จักประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์ตลอดจน การจัดการเกี่ยวกับขยะถือเป็นหน้าที่ของทุกคนและไม่ใช่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่จะดำเนินการ

4 อบต.เป็นองค์กรที่มีหน้าที่กระตุ้นและสนับสนุนครัวเรือนและกลุ่มต่างๆในระดับหมู่บ้านและตำบลให้ร่วมกันดำเนินการจัดทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องให้ลดปริมาณขยะลง การกำจัดขยะโดยใช้วิถีชีวิตของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน ประชาคมตำบล รับผิดชอบขับเคลื่อนการใช้วิถีชุมชนเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด สภาวัฒนธรรมตำบลรับผิดชอบการใช้คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีชุมชนกับวิถีการดำรงชีวิตในชุมชนอย่างสอดคล้อง ทั้งนี้มีการดำเนินงานร่วมกันกับกลุ่มอื่นๆในชุมชนเช่น กลุ่มแม่บ้าน ผู้สูงอายุ กลุ่มอสม. เป็นต้น

ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการขยะจากครัวเรือนในชุมชนตำบลน้ำพางเป็นไปด้วยดีมีปัจจัยดังนี้ 1.)ความเป็นสังคมชนบทที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นเป็นของตนเองได้มีโอกาสสำคัญที่จะเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน 2)รวมตัวของประชาชนในพื้นที่ในลักษณะความผูกพันกันในฐานะสมาชิกของหมู่บ้านและความเป็นญาติพี่น้องค่อนข้างสูงมีการร่วมมือดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อสมาชิกในหมู่บ้านได้รับความเดือดร้อน เช่น กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ของหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะกำนันหรือ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพเชื่อฟังภายในหมู่บ้านมีกฎกติการ่วมกันมีการสืบทอดต่อกันมาแม้จะมีการ

เปลี่ยนผู้นำหมู่บ้านที่ทางการกำหนดขึ้นแล้วก็ตาม3) กลุ่มแกนนำชุมชนต่างให้ความสนใจเอาใจใส่ต่อการดำเนินงานที่เกี่ยวกับขยะในครัวเรือน ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบลต่างมุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนได้มีการกำจัดขยะในระดับหลังคาเรือน และดำเนินการกันเองภายในแต่ละหมู่บ้าน และ อบต.โดยมีปัจจัยด้านวิถีชีวิตชุมชนหรือวัฒนธรรมชุมชนเป็นแรงจูงใจให้ชุมชนมีการดำเนินการจัดการขยะจากครัวเรือนค่อนข้างดี